
Martin Staněk: Naše osobní multidisciplinarita nám umožňuje stavět mosty

ThLic. Mgr. Martin Staněk vystudoval na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, v době jeho studia na Institutu základů vzdělanosti, bakalářské studium. Po získání bakalářského titulu pokračoval navazujícím magisterským studiem religionistiky na Filosofické fakultě UK. V současné době působí jako koordinátor a pastorační referent Římskokatolické akademické farnosti Praha, zároveň je člen Centra teologie a umění při KTF UK.

Na FHS jste absolvoval bakalářský studijní obor. V té době to ovšem ještě nebyla FHS, ale IZV. Jak jste se o fakultě dozvěděl? A proč jste se rozhodl na ni jít?

Ještě tomu musím předřadit jednu informaci. Už v roce 1991/1992 jsem studoval na Pedagogické fakultě jednoletý obor Základy humanitní vzdělanosti. Byl to také projekt Zdeňka Pince a předcházel právě IZV. Pro mě to v devatenácti letech znamenalo nastoupit na zajímavé studium, které mi doporučil nejlepší kamarád z gymnázia. Odehrávalo se to pod záštitou Pedagogické fakulty v Brandýse nad Labem. Absolvovali jsme všeobecný přehled humanitního vzdělání. Už tam

se objevoval zhuštěný koncept pozdějšího IZV. Pedagogové byli z většiny z pedagogické fakulty, později jsem je na IZV až na výjimky neviděl. Byl to pro mě rok velice zajímavého studia po gymnáziu, které jsem z většiny absolvoval ještě za komunismu. Měl jsem rebelská léta a školometský přístup k výuce mi na střední škole moc nevyhovoval. Na Základech humanitní vzdělanosti jsem se poprvé cítil jako dospělý člověk. Vykali nám tam, brali nás jako kolegy a tvárný materiál ke vzdělávání, což nám lichotilo. Je třeba nezapomínat, že to byla doba po revoluci a atmosféra ve společnosti byla úplně jiná. Doba byla vstřícnější, otevřenější, plná experimentů. Všichni měli nějak lepší náladu. Byla to neuvěřitelná léta. V Brandýse jsem začal nasávat vzdělání jako houba. V roce 1992 jsem se pak hlásil na UMPRUM, na Pedagogickou fakultu, na Dějiny umění na Filosofické fakultě. Dvakrát jsem se ale nedostal, zájem byl veliký a mé vzdělání asi ještě stále nedostatečné. Můj kamarád mi tehdy řekl, že se otevírá nová fakulta – Institut základů vzdělanosti, kam vypisují doplňující přijímačky ještě v červnu, a je velká šance se tam dostat. To pro mě byla skvělá zpráva, protože bych musel jít na vojnu, což by znamenalo ztracené roky. V říjnu se pak otevřelo IZV v Legerce (klinika plastické chirurgie a popálenin v Legerově ulici). Koncept byl podobný jako v Brandýse – široký záběr do humanitních věd. Začátky byly zajímavé. Museli jsme si vzít štafle a umýt všudypřítomné kachličky, včetně stropu. Bylo to bývalé popáleninové centrum, kde jsme museli sundat špínu ze zdí, bylo třeba upravit i chodbu, abychom změnili to nemocniční prostředí. Z časopisu Přítomnost, který vycházel ve větším nákladu, než čtenáři mohli učíst, se vylepily stránky na stěny a přetřely kličkem. Při čekání na zkoušky si pak studenti z těch stránek četli. Představa starobylé Univerzity Karlovy a seriózní suchých profesorů tady brala za své v tom nejlepší smyslu. Takhle si představuji univerzitu – společné sdílení nejen vzdělání.

Kolik Vás bylo v prvním ročníku?

Kolem tří set. Nikdy jsme se dohromady neviděli, nebyla na to tak velká posluchárna, snad jedině při imatrikulaci. V roce 1996 jsme promovali, ale ne všichni. V té době ještě téměř nebyly kmenové přednášky přímo v Legerce. Byly tam jazyky a kabinety několika kmenových učitelů. Bylo tam také studijní oddělení s legendární paní Dyršmíovou, která studiu také dávala svoji tvář. Větší místnosti byly určeny pro přednášky, menší místnosti sloužily jazykům. Neustále jsme rotovali po Praze a zapisovali jsme si přednášky na různých fakultách. To bylo skvělé. Vzali jsme si prostě v září Karolinku a podtrhali a vyzobali, co by nás mohlo zajímat. Říkal jsem si, že jsem se sice nedostal na Dějiny umění na Filosofické fakultě, ale teď tam budu chodit na skvělé přednášky, které jsem vždy chtěl slyšet. Nedostal jsem se na UMPRUM, ale zapsal jsem se na dvě přednášky i tam. Vše bylo samozřejmě v rámci pěti povinných okruhů, modulů. V rámci nich jsme si vybírali. Takže nešlo nějak zadními vrátky vystudovat školu, na kterou vás nepřijali. Je důležité, že byl rok 1993, stále to byla těsně porevoluční doba. Všechno vědění jsme hlitali a IZV nám k tomu dal velké možnosti.

Je vidět, že vzpomínáte s nadšením na tuto dobu, ale je něco, co Vám při studiu dělalo problém?

Studium bylo hodně náročné. Museli jsme získat hodně kreditů. V té době jsem paralelně studoval dálkově Katolickou teologickou fakultu. Musel jsem samozřejmě dělat zkoušky v běžném zkouškovém období. Běžně jsem tak měl třeba patnáct i dvacet zkoušek a deset až patnáct zápočtů. Když mi říkali kolegové z Pedagogické fakulty, že mají čtyři těžké zkoušky a pět zápočtů, tak jsem se smál. Celé IZV znamenalo získat tři sta kreditů, tedy tři sta bodů. Zkoušky byly bodované odstupňovaně. Za jedničku byly tuším čtyři body, za dvojku tři, trojka byla za jeden kredit. Na jiných fakultách byly za zkoušky, myslím, čtyři kredity, bez ohledu na hodnocení, tedy tam, kde už kreditový systém byl. Část bodů byla za státnice, bakalářku, překlad textu, ale stále bylo třeba zapsat si hodně přednášek a seminářů. Než vznikly na IZV kmenové semináře, tak nás moc nechtěli pouštět na semináře na jiné fakulty. Na přednáškách se na nás dívali také trochu z patra, ptali se, kdo jsme, co je to IZV, a zda jsme vůbec vysokoškoláci. Někteří vyučující opravdu netušili, na druhou stranu jsme jim zahušťovali přednáškové sály, a to je muselo těšit, ne? U seminářů malých oborů to bylo složitější, často nás nechtěli nebo měli plno.

Ovlivnil Vás během studia zásadně někdo z vyučujících?

Byli tam vyučující, kteří nám byli sympatičtí svým neformálním přístupem. To byli například manželé Hoffmanovi, kteří vyučovali psychologii s přesahem do umění. Filosofie u prof. Milana Machovce byla výborná. Mě hodně už v té době ovlivnil Tomáš Halík. A dnes je to můj nejbližší kolega a nadřízený. Znal jsem jej už od roku 1991 ze studentského kostela Nejsvětějšího Salvátora, spousta studentů tam v 90. letech chodila. Absolvoval jsem všechny jeho přednášky a semináře, které v 90. letech vypisoval. Lidsky mě ovlivnil Zdeněk Pinc, u něhož jsem absolvoval asi jen fenomenologii, ale byl celkově takovým hlavním tutorem a „otcem zakladatelem“, kterému na nás záleželo. Vzpomínám na návštěvy u něj na Vyšehradě, se všemi těmi ptačími voliérami nebo s organizací závodů v běhu po vyšehradských hradbách. S Janem Sokolem jsem se viděl spíše okrajově, poznal jsem ho blíže až později během studia religionistiky. Výborný polyhistor, nejenom filosof, skvělý člověk. Na přednáškách doc. Bystřického jsme hlitali Adorna a estetiku, v jejímž rámci jsme chodili na tzv. poslechové semináře do bytu k Vavroušům (dcera tehdejšího ministra s námi studovala, oba později zahynuli v Tatrách), kde se na špičkovém audiu poslouchali Pink Floyd a jiná hudba. Ekologii nás učil také bývalý ministr Bedřich Moldan s Ivanem Ryndou. Pamatuji si samozřejmě i jazykové semináře – latinu s Dr. Bartůškem a Ivanou Chrpovou, angličtinu s baletkou Clare Briton (kamarádky z Anglie jí poradily, ať si v Praze určité přečte Kafkovu Proměnu, ale asi nedávala moc pozor a strašně se pak mořila s Ovidiovými Proměnami). U Josefa Murgaše jsme se učili filosoficky myslet. Jaroslav Bláha z katedry výtvarné výchovy PedfUK nás nezaměnitelně zasvěcoval do souvislostí mezi moderním výtvarným uměním a hudbou. Moc jmen, které dnes učí v Jinonicích, už neznám, ovšem někteří z nich jsou mí někdejší spolužáci. Ale vážím si té úžasné lidské i oborové rozmanitosti a dodnes z této multidisciplinarity čerpám.

Už jste zmínil své dálkové studium náboženských věd na KTF UK, později jste absolvoval navazující magisterské studium religionistiky na FF UK. Nelitoval jste, že jste se religionistice nevěnoval už od počátku studia?

Tehdy jsem moc nevěděl, co přesně chci studovat, nebo vůbec dělat. Bakalářku jsem psal na téma ikonografie d'ábla, takže tady už byla určitá rozkročenost mezi dějiny umění, které jsem mentálně nikdy neopustil, a religionistiku. Jako takový univerzální vojáci jsme za ty tři roky dostali základní rozhled po více oborech. Nebyli jsme možná tak úzce orientovaní, ale dostalo se nám pořádné vzdělání. V roce 1996 jsme pak byli asi první bakaláři v této republice, předtím tedy neexistovalo žádné navazující magisterské studium, protože nebylo na co navazovat. Jedno možné navazující studium byla religionistika, IZV otevřelo obecnou antropologii, a na FF UK ještě existovala komparatistika. Jiná možnost, pokud vím, nebyla. Byl jsem ale také katolický konvertita devadesátých let a vždy mě zajímalo spojení teologie, náboženství a ostatních humanitních oborů. Dialog církve a společnosti. Pro mě pak bylo celkem jasné, jak dále navázat. Určující pro mě v tom byl i vliv Tomáše Halíka s jeho přesahem. Religionistiku jsem pak končil v roce 2001 a o dalších x let později ji zase prošťřidal teologií v doktorském studiu. Hezky se mi to prolíná a baví mě to tak.

V současné době působíte jako pastorační referent Římskokatolické akademické farnosti Praha. Zároveň jste člen Centra teologie a umění při KTF UK. Co je náplní Vaší práce?

V pozici pastoračního referenta jsem od roku 2002. To je model, který přišel z německých oblastí – tam, kde kněží a faráři potřebují buď někoho s teologickým vzděláním k ruce, nebo tam, kde žádný kněz není. Moje práce je tak docela specifická, jsem de facto ředitelem pražské akademické farnosti, akorát že tato funkce v církevních tabulkách oficiálně neexistuje. Tomáš Halík jako farář farnost vede a já mu jí řídím. Je to pochopitelné, je to člověk mnoha zájmů a mezinárodního vřhlasu, který v posledních deseti letech opravdu hodně cestuje, kromě akademické farnosti vede Českou křesťanskou akademii a je profesorem Univerzity Karlovy. Takže se neobejde bez někoho, kdo mu provoz farnosti bude koordinovat. To je zhruba polovina mojí práce. Takové řízení letového provozu, management všech aktivit i lidí. K ruce mám naštěstí několik skvělých spolupracovníků.

Druhá polovina mé práce je práce s lidmi. Přípravuji v kurzech snoubence na svatby, při společné přípravě nám tu každoročně sedává i přes padesát párů. Těžiště této části mé práce je ale v doprovázení dospělých konvertitů ke křtu nebo k biřmování. Každý druhý rok je tu takových lidí kolem stovky, znamená to se jim věnovat nejen v přednáškách a víkendových duchovních „workshopech“, ale také osobně v určitém doprovázení na cestě rodící se víry. K náplni mé práce patří také „píár“ farnosti, tedy tištěný bulletin, obsah webových stránek a sociálních sítí.

Naším základním posláním je starat se podobně jako ostatní „University chaplaincy“ duchovně o studenty a učitele pražských vysokých škol. Samozřejmě je ale farnost otevřena komukoliv. Je to již téměř třicet let inspirativní prostředí pražských intelektuálů všech věkových kategorií a studentů – ti jsou většinou původem mimopražští. Využíváme také jeden klášter v Kolíně, kde se věnujeme meditaci a duchovním cvičením, spolupracujeme v tom hlavně s pražskými jezuiti a sestrami karmelitkami, což jsou všechno lidé se skvělým vzděláním. Máme rádi mezináboženský dialog a dialog se společností obecně. Jsme nenapravitelně otevření.

Zmíněné Centrum teologie a umění při Katolické teologické fakultě je pak samostatné výzkumné centrum, jehož posláním je vytvářet, kultivovat nějak prostředí, kde se spojuje víra a současné umění. Takže ano, vzdělává, formuje, nabízí... pořádá konference, přednášky, setkání, vernisáže, výjezdy do zahraničí.... Snaží se také o to, aby se to nejsoučasnější umění dostalo do liturgického prostoru a aby tyto dvě sféry komunikovaly. V kostele Nejsvětějšího Salvátora to konkrétně znamená, že už přes deset let umožňujeme tzv. intervence do liturgického prostoru. Skrývá se za tím to, že každý rok oslovíme jednoho současného umělce a pozveme ho, aby do prostoru našeho kostela nějak zasáhl, aby proměnil na určitou dobu, což zpravidla bývá doba postní, prostor kostela. Měli jsme tu například korejského umělce Choi Jeonghwu, který pověsil do kupole trs pět tisíc balóneků. Jmenovalo se to Beautiful, beautiful Life a skutečně to krása byla. Christian Helwing před dvěma lety zase protnul celý kostel horizontálně i vertikálně stošedesátimetrovým červeným kobercem jako stuhou, jež se vznášela nad hlavami lidí. Spolupracovali jsme s Adrienu Šimotovou, Stanislavem Kolíbalem či Václavem Ciglerem, z těch mladších bych zmínil například Patrika Hábla či Daniela Pitína. Letos, v roce 2019, jsme oslovili Roberta V. Nováka, grafického designéra, který nám promítá určité textové poselství do hlavního oltářního obrazu. Těch pár slov se na šestimetrovém obraze nad oltářem posouvá během dlouhých 90 minut.

Nejde nám o prvoplánové výstavy „zbožného“ umění, nebo naopak o šokující kontrasty baroka a postmoderny, spíše chceme kultivovat ten tvořivý dialog duchovního prostoru, žité liturgie a uměleckého prožitku. Akademická farnost a CTU si v tomto dobře sedly.

Jak dnes zpětně hodnotíte Vaše studium na IZV? Je něco, co jste si ze studia odnesl a využíváte to i dnes?

Byli jsme první ročník Základů humanitní vzdělanosti v Brandýse, první ročník na IZV, byli jsme jedni z prvních bakalářů v této republice, jedni z prvních porevolučních absolventů religionistiky. Vše to bylo dáno dobou 90. let, dobou nového startu jako po velkém třesku. Jsem opravdu vděčný, že jsem mohl všechny tyto věci vidět v začátcích, kdy je vše neokoukané, experimentuje se, tolerují se nedostatky a vše doplňuje nezbytný entuziasmus. Ještě nejste semletí provozem a rutinou. Dnes jsem jednou nohou stále v akademickém prostředí a druhou nohou v pastorači. Snažím se tyto dva světy neustále propojovat. Pochopil jsem, že má smysl nejen zkoušet mnoho cest, než vybereme tu správnou, ale také získat vědomostní platformu, na které se může stavět, a díky níž můžeme ostatním lépe rozumět. Aby člověk nebyl jen nabubřele uzavřený do sebe, ale interdisciplinární. Možná jsem se to také tak naučil právě na IZV. Naše osobní multidisciplinarita nám umožňuje stavět mosty, vést dialog. A o to přece jde, ne?

Sára Wienerová

1. 4. 2019